

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра біології, здоров'я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 23 КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма «Управління навчальним закладом»

Інститут психології і педагогіки
психолого-природничий факультет

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма дисципліни «Концепція сталого розвитку» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 Менеджмент, освітньо-професійною програмою «Управління навчальним закладом».

Мова навчання: українська

Розробники: доц. Сяська І.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи РДГУ

Протокол від «31» серпня 2021 року № 8

Завідувач кафедри: (проф. Малафіїк І. В.)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету

Протокол від «01» вересня 2021 року № 5

Голова навчально-методичної комісії: (доц. Сяська І. О.)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 07 Управління та адміністрування	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: 073 Менеджмент	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка презентацій по змістових модулях		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 7	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		20 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		-	-
		Практичні	
		10 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання:	
		9 год.	
Вид контролю:			
залік	залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основною метою навчальної дисципліни є: формування знань щодо теоретичних аспектів сталого розвитку. Дисципліна «Концепція сталого розвитку» забезпечує формування знань про оптимізацію і гармонізацію взаємовідносин людини і довкілля, створення теоретично обґрунтованих заходів по стабілізації та поліпшення екологічної ситуації в сучасних соціально-економічних умовах.

Майбутній управлінець у галузі освіти, повинен розуміти, що будь-яка діяльність людини впливає на довкілля, а погіршення стану біосфери небезпечно для всього живого, включаючи людину. Це висунуло проблему збереження біосфери нашої планети. Всебічне вивчення існуючих проблем, взаємовідносин людини із навколишнім середовищем повинні забезпечити стратегічні підходи до вирішення як нагальних, так і перспективних планетарних проблем людства та здійснення відповідної просвітницької роботи серед населення, зокрема, учнівської і студентської молоді. Ключову роль у цьому відіграватиме формування високого рівня екологічної культури і розвиток екологічної освіти в інтересах сталого розвитку.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Концепція сталого розвитку» є:

- Сформувати у здобувачів вищої освіти стійкі знання про сталий розвиток.
- Навчити студентів комплексно підходити до вивчення актуальних проблем суспільства.
- Ознайомити студентів із прикладами застосування принципів сталого розвитку.
- Розглянути суть основних екологічних загроз економічної діяльності.
- Розкрити роль освіти у подоланні екологічної кризи й розвитку суспільства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **набути таких компетентностей:**

- ЗК01. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- СК10. Здатність до управління організацією та її розвитком.
- СК12. Здатність дослідити та визначити проблему, а також ідентифікувати обмеження, зокрема ті, що пов'язані з питаннями сталого розвитку, здоров'я і безпеки та оцінками ризиків.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Критично осмислювати вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

ПРН 2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх рішення.

ПРН 5. Планувати діяльність організації в стратегічному і тактичному розрізах.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті освоєння повного курсу навчальної дисципліни студенти повинні мати глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, а саме: знати: історію формування концепції сталого розвитку, теоретичні засади та особливості її застосування, економічні, соціальні, екологічні

аспекти та загрози сталого розвитку на різних ієрархічних рівнях: від глобального до локального. Вміти аналізувати актуальні проблеми сучасності у контексті сталого розвитку, встановлювати їх причинно-наслідкові зв'язки, визначати шляхи оптимізації природокористування певних територій. Застосовувати принципи сталого розвитку в управлінні освітніх установ та організацій.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ, ПРИНЦИПИ ТА СКЛАДОВІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тема 1. Формування концепції сталого розвитку. Основні поняття та визначення.

Практична робота 1. Історія виникнення і формування концепції сталого розвитку.

Тема 2. Глобальні екологічні, соціальні та економічні проблеми.

Практична робота 2. Вивчення індикаторів сталого розвитку: економічних, інституційних, соціальних, освітніх, екологічних.

Тема 3. Цілі, завдання, напрями запровадження концепції сталого розвитку.

Тема 4. Фактори ризику сталого розвитку.

Тема 5. Принципи сталого розвитку та можливості їх впровадження на різних ієрархічних рівнях.

Практична робота 3. Оцінювання індексів сталого розвитку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ ОСВІТИ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тема 6. Політика в галузі освіти в інтересах сталого розвитку.

Тема 7. Основні напрями реалізації базових принципів сталого розвитку в освіті України.

Тема 8. Етапи і зміст освіти в інтересах сталого розвитку.

Практична робота 4. Методичні підходи в системі освіти задля сталого розвитку.

Тема 9. Екологічна освіта і виховання як основа освіти задля сталого розвитку.

Практична робота 5. Сучасні форми і засоби формування екологічної компетентності школярів.

Тема 10. Екологічна освіта для сталого розвитку та екологічна культура, етика, свідомість.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Основні поняття, етапи формування, принципи та складові концепції сталого розвитку												
Тема 1. Формування концепції сталого розвитку. Основні поняття та визначення.	10	2	2			6	10	2		2		6
Тема 2. Глобальні екологічні, соціальні та економічні проблеми.	12	2	2			8	12	2		2		8
Тема 3. Цілі, завдання, напрями запровадження концепції сталого розвитку.	10	2				8	14					14
Тема 4. Фактори ризику сталого розвитку.	6	2				4	6					6
Тема 5. Принципи сталого розвитку та можливості їх впровадження на різних ієрархічних рівнях.	14	2	2			10	6					6
Разом за змістовим модулем 1.	52	10	6			36	48	4		4		40
Змістовий модуль 2. Стратегічна роль освіти в реалізації концепції сталого розвитку												
Тема 6 Політика в галузі освіти в інтересах сталого розвитку.	10	2				8	10					10
Тема 7. Основні	8	2				6	12					12

напрями реалізації базових принципів сталого розвитку в освіті України.													
Тема 8. Етапи і зміст освіти в інтересах сталого розвитку.	6	2	2			2	6					6	
Тема 9. Екологічна освіта і виховання як основа освіти задля сталого розвитку.	6	2	2			2	6					6	
Тема 10. Екологічна освіта для сталого розвитку та екологічна культура, етика, свідомість.	8	2				6	8					8	
Разом за змістовим модулем 2	38	10	4			24	42					42	
Модуль 2													
ІНДЗ						9						9	
Усього годин	90	20	10			9	60	90	4	4		9	82

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з.п.	Назва теми	Год.
Змістовий модуль 1. Основні поняття, етапи формування, принципи та складові концепції сталого розвитку		
1.	Історія виникнення і формування концепції сталого розвитку.	2
2.	Вивчення індикаторів сталого розвитку: економічних, інституційних, соціальних, освітніх, екологічних.	2
3.	Оцінювання індексів сталого розвитку.	2
	Всього за модуль	6
Змістовий модуль 2. Стратегічна роль освіти в реалізації концепції сталого розвитку		
4.	Методичні підходи в системі освіти задля сталого розвитку.	2

5.	Сучасні форми і засоби формування екологічної компетентності школярів.	2
	Всього за модуль	8
	ВСЬОГО	10

8. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

9. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з.п.	Назва теми	Год.
1.	Доповіді «Римського клубу» та його роль у формуванні концепції сталого розвитку	2
2.	Значення конференції «Ріо - 92» для впровадження концепції сталого розвитку	2
3.	Глобальні зміни клімату та їх вплив на соціально економічну ситуацію в регіонах.	2
4.	Збереження біорізноманіття та необхідність територіальної охорони.	2
5.	Глобальні екологічні та економічні наслідки зменшення лісистості	2
6.	Забруднення гідросфери, прогнози на майбутнє	8
7.	Глобальні соціальні проблеми людства.	4
8.	Політична криза, як фактор ризику сталого розвитку.	6
9.	Тенденції природокористування.	4
10.	Поводження з відходами – як першочергова загроза реалізації концепції сталого розвитку.	4
11.	Цілі сталого розвитку.	4
12.	Класифікація факторів ризику сталого розвитку.	4
13.	Принципи сталого розвитку	4
14.	Проблеми впровадження принципів сталого розвитку в систему освіти України.	12
	ВСЬОГО	60

10. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання з курсу «Концепція сталого розвитку» передбачає підготовку презентацій по змістових модулях, що включає наступні види робіт:

- складання опорно-логічних схем відповідно до вивченого теоретичного матеріалу;

- підготовка та захист науково-інформаційних матеріалів;
- підготовка бібліографії стратегії сталого розвитку природи і суспільства.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.

- МН1 –словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
 МН2 –практичний метод (практичні заняття);
 МН3 –наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
 МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
 МН5 –відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
 МН6 –самостійна робота (розв'язання завдань);
 МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

12. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ.

- МО2 –усне або письмове опитування;
 МО4 –тестування;
 МО5 – командні проєкти;
 МО6 – реферати, есе;
 МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
 МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;
 МО9 – захист практичних робіт;
 МО10 –залік.

13. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ:

- залік;
- усне опитування під час практичних занять та захист звітів за результатами виконання завдань;
- контроль рівня теоретичних знань студентів у формі модульної контрольної роботи;
- контроль за самостійною роботою студентів у формі колоквиуму;
- перевірка індивідуальних науково-дослідних завдань;
- перевірка рефератів, есе.

14. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ за такими рівнями та критеріями:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E	достатньо	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно - продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	Низький (рецептивно - продуктивний)	незадовільно	не зараховано

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювальні форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи; оцінка (бали) за виконання практичних завдань; оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо.

15. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Модуль 1,2 (залік)

Поточне тестування та самостійна робота										Залік	Сума	
Модуль 1					Модуль 2 (ІНДЗ)							
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	20	10	100
Модульний контроль – 10					Модульний контроль – 10							

Оцінювання за видами діяльності

№ з.п.	Вид навчальної діяльності	Оціночні бали	Кількість балів
Т1	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т2	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т3	Робота на лекційних заняттях, конспекти лекцій	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т4	Робота на лекційних заняттях, конспекти лекцій	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т5	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
	Модульний контроль 1	10	10
Т6	Робота на лекційних заняттях, конспекти лекцій	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т7	Робота на лекційних заняттях, конспекти лекцій	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т8	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т9	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
Т10	Робота на лекційних заняттях, конспекти лекцій	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
	Модульний контроль 2	10	10
	ІНДЗ	20	20
Разом		100	

16. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Самостійна робота студентів над теоретичним та практичним матеріалом навчальної дисципліни здійснюється в таких формах:

- вивчення теоретичного матеріалу, що викладений на лекційних заняттях та призначеного для самостійного опрацювання;
- індивідуальне та групове виконання навчальних завдань, розв'язування евристичних задач із реальної предметної області.

В якості навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів використовується базова та додаткова література з дисципліни,

інтернет-ресурси, матеріал лекцій, методичні рекомендації для виконання завдань практичних робіт та виконання самостійної роботи.

17. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Перелік контрольних питань, що виносяться на залік:

1. Сутність поняття «сталий розвиток».
2. Інструменти сталого розвитку.
3. Передумови виникнення стратегії сталого розвитку.
4. Принципи сталого розвитку
5. Економічні індикатори сталого розвитку.
6. Інституційні індикатори сталого розвитку.
7. Соціальні індикатори сталого розвитку.
8. Освітні індикатори сталого розвитку.
9. Екологічні індикатори сталого розвитку.
10. Індикатори сталого розвитку для України.
11. Сутність Стратегії сталого розвитку України.
12. Що таке «Концепція сталого розвитку України»?
13. Концепції переходу України до сталого розвитку: загальна характеристика.
14. Проблеми України на шляху до сталого розвитку.
15. Основні глобальні екологічні проблеми початку XXI століття.
16. Перспективи розвитку людського суспільства на XXI століття.
17. Характеристика доповіді Гру Харлем Брундтланд «Наше спільне майбутнє».
18. Всесвітній Саміт зі сталого розвитку у Ріо-де-Жанейро (1992 р.).
19. «Порядок денний на XXI століття»: загальна характеристика.
20. Основні розділи «Порядку денного на XXI століття». Екологічні та освітні питання в «Порядку денному на XXI століття».
21. Всесвітня зустріч на вищому рівні зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.).
22. Підсумки десятиріччя від Саміту в Ріо-де-Жанейро (1992) до зустрічі у Йоганнесбурзі (2002).
23. Характеристика поняття Місцевого порядку денного на XXI століття.
24. Глобальні зміни клімату та їх вплив на соціально економічну ситуацію в регіонах.
25. Збереження біорізноманіття та необхідність територіальної охорони.
26. Глобальні екологічні та економічні наслідки зменшення лісистості.
27. Забруднення гідросфери, прогнози на майбутнє.
28. Реалізація концепції сталого розвитку в поводженні з відходами.
29. Вимоги екологічного імперативу в освітній галузі.
30. Сутність поняття «освіта для сталого розвитку».
31. Основні засади освіти для сталого розвитку.
32. Підходи до реалізації змісту освіти для сталого розвитку в світі.
33. Міжнародний проект «Освіта для сталого розвитку в дії».
34. Підходи до реалізації змісту освіти для сталого розвитку (ОСР) в Україні.

- 35.Зміст дошкільної освіти для сталого розвитку.
- 36.Зміст початкової шкільної освіти для сталого розвитку
- 37.Зміст загальної середньої освіти для сталого розвитку.
- 38.Зміст позашкільної освіти для сталого розвитку.
- 39.Зміст вищої освіти для сталого розвитку.
- 40.Екологічна освіта і виховання для сталого розвитку.
- 41.Методичні підходи в системі освіти задля сталого розвитку.
- 42.Упровадження принципів ОСР на засадах педагогіки емпайермент.
- 43.Методика оцінювання індексів сталого розвитку.
- 44.Форми і методи шкільної екологічної освіти для сталого розвитку.
- 45.Проблеми впровадження принципів сталого розвитку в систему освіти України.

18. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії: Монографія. Львів, 2001. 240 с.
2. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях: науково-методичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. Херсон : Грінь Д.С., 2015. 228 с.
3. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник для післядипломної освіти. Суми, 2006. 383 с.
4. Методологія сталого розвитку: цивілізаційний контекст: монографія / В.Х. Арутюнов, С.І. Присухін, В.М. Свінціцький, Т.В. Глебова, Т.С. Пітякова, Т.М. Дерев'янка, В.І. Пустовойт. Київ: Нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана, 2010. 296 с.
5. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку. Навчально-методичні матеріали для викладачів вищих педагогічних навчальних закладів та системи післядипломної педагогічної освіти: Посібник / О.І.Пометун та ін. За ред. О.І.Пометун. – К. : Педагогічна думка, 2015. – 120 с.

Додаткова література:

1. Аналіз сталого розвитку –глобальний і регіональний контексти: У 2 ч. / Міжнародна рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М.Згуровський. Київ: НТУУ «КПІ». 2009. Ч.2. Україна в індикаторах сталого розвитку. Аналіз. 2009. 200 с.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М.Гейця. Київ: НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
3. Звіт з людського розвитку в Україні. Людський розвиток і європейський вибір України. Програма розвитку ООН в Україні. 2008. 110 с.

5. Кисельов М.М. Канак Ф.М., Гардашук Т.В. Методологія екологічного синтезу: єдність людини та природоохоронних аспектів. Київ: Наукова думка, 1995. 158 с.
6. Концепція національної системи освіти для збалансованого розвитку / О.І. Бондар, Т.В. Тимочко, Г.Б. Марушевський та ін. *Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги*. 2011. № 9. С. 15–19.
7. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера. Москва: «Молодая гвардія», 1990. 284 с.
8. Миркин Б.М., Наумова Л.Г. Устойчивое развитие: вводный курс: Учеб. пособие. Москва: Университетская книга, 2006. 312 с.
9. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» / перекл. з англ.: ВГО «Україна. Порядок денний на ХХІ століття». К.: Інтелсфера, 2000. -360 с.
10. Трегобчук В. М. Концепція сталого розвитку для України. *Вісник НАН України*. 2002. № 2. С. 31 – 40.
11. Урсул А. Д., Демидов Ф. Д. Устойчивое социоприродное развитие: Учебное пособие. Москва: Изд-во РАГС, 2008. 330 с.
12. Устойчивое развитие: теория, методология, практика: учебник /под ред. Л.Г. Мельника. Сумы: Университетская книга, 2009. 1216 с.
13. Хотунцев Ю. Л. Экология и экологическая безопасность : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2004. – 480 с.

19. Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Кононенко О.Ю. Атуальні пролеми сталого розвитку. Навчально-методичний посібник. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/posibnik_Kononenko.pdf
2. Пилипко В.А., Боголюбов В.М., Піскунова Л. Е. Стратегія сталого розвитку. Навчальний посібник. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ecoacademy.org.ua/sites/default/files/theme_files/prylpko_ta_in.2008_posibn.strategiya_stalogo_rozvytku.pdf
3. Основи стратегії сталого розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://stud.com.ua/33546/ekologiya/osnovi_strategiyi_stalogo_rozvitku
4. Сталий розвиток: екологічна, соціальна, економічна складові. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buklib.net/books/23305/>
5. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>
6. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року // проект, текст документа. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB/Downloading/SD%20Project_Ukraine_version%203-2-1.pdf

**ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(за потреби)**